

Armoede is schending van mensenrechten

Het College voor de Rechten van de Mens brengt jaarlijks een rapport uit over de stand van zaken wat betreft de mensenrechten in Nederland. Het jaarrapport 2016 staat in het teken van armoede. De rapportage laat zien dat armoede verschillende mensenrechten onder druk zet (zoals het recht op gezondheid, onderwijs, arbeid en huisvesting. En omgekeerd: als mensenrechten onvoldoende worden gegarandeerd, is er een risico in armoede te komen of te blijven. Het College doet ook aanbevelingen aan de overheid.

Meer dan 1.200.000 mensen zijn arm

Het rapport opent met een korte omschrijving van wat armoede is en hoeveel mensen arm zijn in Nederland. Daarbij wordt aangesloten bij de definitie en cijfers van het Sociaal en Cultureel Planbureau. Het SCP spreekt van armoede wanneer iemand langere tijd niet de middelen heeft om te kunnen beschikken over de goederen en voorzieningen die in zijn samenleving als minimaal noodzakelijk gelden. Het gaat om mensen die niet in staat zijn met hun inkomen een minimale levensstandaard te behalen. Het SCP hanteert een objectieve benadering: de hoogte van de armoedegrens hangt niet af van de manier waarop mensen hun situatie ervaren. Wat 'minimaal noodzakelijk' is, is vastgelegd in een door het Nibud opgestelde lijst. Om armoede vast te stellen zijn er twee referentiebudgetten. Het basisbehoeftebudget omvat de minimale uitgaven van een zelfstandig huishouden aan basale zaken zoals voedsel, kleding en wonen, en de uitgaven aan enkele andere moeilijk te vermijden posten zoals verzekeringen. Het tweede referentiebudget, het niet-veel-maar-toereikendbudget, houdt ook rekening met de minimale kosten van ontspanning en sociale participatie. De meest recente cijfers van het SCP gaan over 2014. Het aantal armen bedraagt volgens de ruimere niet-veel-maar-toereikendgrens nu iets meer dan 1,2 miljoen (7,6%) en volgens de basisbehoeftegrens ruim 810.000 (5,1%). Binnen de groep armen volgens de basisbehoeftegrens schommelt het aandeel langdurig armen tussen 40% en 50%. In het laatste peiljaar (2012) hadden in totaal bijna 800.000 mensen onvoldoende inkomen om hun basisbehoeften te bekostigen. Voor ruim 375.000 mensen duurde die situatie al ten minste drie jaar aaneen.

Armoede heeft veel nadelige gevolgen

De rapportage laat zien dat leven in armoede nadelige gevolgen heeft voor verschillende aspecten van het leven van de mensen die het treft. Mensen met een laag inkomen en een lagere opleiding leven gemiddeld zeven jaar korter en 19 jaar minder in goed ervaren gezondheid. 2,5 miljoen mensen in Nederland hebben grote moeite met lezen, schrijven en/of rekenen. Veel van hen zijn langdurig arm. Veel mensen met betaald werk zitten toch onder de armoedegrens. Het aantal werkende armen is sterk toegenomen. In de afgelopen zes jaar is het aantal mensen dat dakloos is sterk toegenomen. Het precieze aantal is moeilijk te noemen, maar het gaat zeker om meer dan 30.000 mensen, waaronder ook jongeren. 18% van alle huurders heeft elke maand moeite de huur en de meest basale kosten van levensonderhoud op te brengen. In Caribisch Nederland hebben veel mensen grote moeite de eindjes aan elkaar te knopen.

Samenhang tussen armoede en mensenrechten

Armoede en mensenrechten hangen nauw met elkaar samen. Mensen kunnen in armoede komen omdat hun mensenrechten onvoldoende zijn gegarandeerd, maar armoede kan ook leiden tot onvoldoende bescherming van mensenrechten. Mensen in armoede kunnen terecht komen in een vicieuze cirkel van machteloosheid, stigmatisering, discriminatie, uitsluiting en materiële ontberingen. Armoede en de daarmee samenhangende sociale ongelijkheid heeft ook gevolgen voor de samenleving als geheel. Dit blijkt in het bijzonder het geval te zijn als problemen bij mensen gaan stapelen. Als mensen het gevoel hebben niet te kun-

nen meedoen, en er niet (meer) bij te horen, kan dat leiden tot maatschappelijke onvrede en verlies van vertrouwen in instituties zoals de overheid, de rechtsstaat en het parlement.

Armoede is schending van mensenrechten

Dat grote groepen mensen langdurig in armoede leven duidt op tekortkomingen in het garanderen van het recht op een behoorlijke levensstandaard. Het recht op een behoorlijke levensstandaard en bescherming tegen armoede en sociale uitsluiting, het recht op gezondheid, het recht op onderwijs, het recht op arbeid en het recht op huisvesting zijn fundamentele rechten van de mens. Binnen deze thema's spelen er problemen met participatie, autonomie, gelijkheid en rechtsbescherming. Een leven in armoede en uitsluiting kan een aantasting van de menselijke waardigheid zijn. Dit vraagt dringend om nieuw en ander beleid. Een aanpak waarin mensenrechten een centrale plaats hebben biedt daarvoor handvatten. Een dergelijke aanpak onderstreept voor beleidsmakers, professionals en mensen in armoede dat het hier gaat om elementaire mensenrechten.

Invalshoek van mensenrechten leidt tot ander armoedebeleid

De noodzaak van een aanpak waarin mensenrechten een centrale plaats hebben is ten minste drieledig. Het alomvattende karakter van mensenrechten biedt een basis voor een integrale benadering van de met elkaar samenhangende problemen van mensen die in armoede leven. Het kader geeft richting aan de inhoud van het beleid, alsmede voor het proces waarmee dat beleid tot stand komt, voor de uitvoering en voor monitoring en evaluatie. In de tweede plaats is werken vanuit de erkenning van de rechten van de mensen die in armoede leven en het identificeren en concretiseren van de daarbij horende verplichtingen van de overheid wezenlijk anders dan enkel uitgaan van de behoeften van mensen. Het draagt bij aan de participatie en empowerment van de mensen over wie het beleid gaat. In de derde plaats bieden mensenrechten duidelijkheid bij het maken van beleid en het wegen van belangen in concrete situaties.

Eigen inbreng van armen

Respect, waardigheid en gelijkheid. Dat zijn te verwachten effecten van het garanderen van mensenrechten. Dat kan worden geconcretiseerd op verschillende terreinen: inkomen, arbeid, gezondheid, onderwijs, huisvesting. Van cruciaal belang is dat armen en hun belangengroepen daarbij betrokken worden en eigen inbreng kunnen leveren.

Raf Janssen

Klik hier om verder te lezen over het rapport en het belevingsonderzoek.

<https://www.mensenrechten.nl/berichten/mensenrechten-noodzakelijk-voor-een-effectieve-armoedeaanpak>

Klik hier om de samenvatting van het onderzoek direct te downloaden.

<https://mensenrechten.nl/publicaties/detail/37645>

Klik hier om het belevingsonderzoek direct te downloaden.

<https://mensenrechten.nl/publicaties/detail/37646>